

การศึกษาเปรียบเทียบจิตรกรรมฝาผนังไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และแฟลตดีไซน์

A Comparative Study: An Analysis of Thai Mural Paintings in Early Rattanakosin period and Flat Design

นันท์ภัสกร ลำภากร

อนุชา แพ่งเกษร

Nanpaskorn Lumpakorn

Anucha PangKaesorn

มหาวิทยาลัยศิลปากร

Silpakorn University

Corresponding Author, Email: lumpakorn_n@suic.su.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้ กล่าวถึงการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างภาพจิตรกรรมฝาผนังสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นกับแฟลตดีไซน์ เพื่อนำมาวิเคราะห์สัญญาณเปรียบเทียบโดยใช้หลักองค์ประกอบของศิลปะ โดยชลูด นิมเสมอ ที่แบ่งเป็นสองส่วนสำคัญคือ ด้านรูปทรง และ ด้านเนื้อหา โดยค้นหาทั้งความเหมือนและความต่าง เพื่อนำมาวิเคราะห์ และคำนึงถึงการนำไปใช้ในการออกแบบสื่อในปัจจุบัน

จิตรกรรมฝาผนังสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เกิดขึ้นในยุคก่อร่างสร้างเมืองของกรุงเทพมหานครช่วงปี พ.ศ. 2325-2394 ที่สร้างขึ้นเพื่อตกแต่งสถานที่และบอกเล่าเรื่องราวทางพุทธศาสนา รวมไปถึงบอกเล่าถึงแนวคิดและวิถีชีวิตของคนไทยสมัยก่อน เห็นได้ชัดว่าลักษณะของจิตรกรรมฝาผนังมีลักษณะเป็นภาพสองมิติคือ กว้าง และยาว ไม่มีความลึก แต่มีรูปทรงที่อ่อนช้อย หากเป็นภาพบุคคลก็จะแสดงท่าทางแบบนาฏลักษณะ และเน้นการตัดเส้นที่หนักแน่นชัดเจน เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับแฟลตดีไซน์แล้วพบว่ามีความเหมือนและความต่างในหลากหลายมุมมองตามหลักองค์ประกอบของศิลปะ แต่เมื่อวิเคราะห์ในเชิงรูปทรงแล้วแฟลตดีไซน์มีความเหมือนกับภาพจิตรกรรมฝาผนังในยุคสมัยดังกล่าวโดยมีลักษณะเด่น คือ เป็นภาพที่มีความแบนและเน้นการตัดเส้นที่ชัดเจนเรียบคม แตกต่างกันเพียงส่วนเนื้อหาที่ภาพจิตรกรรมฝาผนังจะเน้นเฉพาะเรื่องราวทางพุทธศาสนาเป็นหลัก ส่วนเรื่องราวที่ปรากฏอยู่ในแฟลตดีไซน์ นั้นจะ

สามารถถ่ายทอดได้อย่างหลากหลายมากกว่า โดยใช้เวลา สถานที่ และกำลังคนที่น้อยกว่าตามไปด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการนำไปใช้งาน

แม้ว่าภาพจิตรกรรมแบบประเพณี และ แบบดิจิทัล จะมีลักษณะแตกต่างกันก็ตาม แต่ยังคงความเชื่อมโยงบางประการ เช่น เป็นภาพที่มีลักษณะแบน และ มีการตัดเส้นขอบ เป็นต้น ซึ่งสามารถนำไปต่อยอดพัฒนาสร้างสรรค์งานในลักษณะอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต เนื่องจากภาพทั้งสองแบบเป็นภาพที่ถูกออกแบบมาเพื่อ “สื่อ” ข้อความบางสิ่งผ่าน “สาร” ที่มีในแต่ละยุคสมัย

คำสำคัญ: จิตรกรรมฝาผนังไทย, จิตรกรรมรัตนโกสินทร์ตอนต้น, แพลตตีไซน์

Abstract

This academic article presents a comparative study between Thai mural paintings in early Rattanakosin era and flat design. The comparison is made using the principles of art composition by Chalood Nimsamer, divided into two main parts: form and content. The study identifies both similarities and differences to consider their applications.

The mural paintings in Early Rattanakosin era emerged during 1782-1851 CE. They were mostly created to decorate places and narrate Buddhist stories, as well as to reflect the thoughts and lifestyles of Thai people of that time. The characteristics of these murals are evidently two-dimensional, emphasizing width and length without depth, focusing on delicate forms. Human figures are depicted with dramatic gestures and bold, clear outlines. When compared to flat design, both similarities and differences are observed from various perspectives. Flat design shares notable similarities with the mural paintings of the aforementioned period, characterized by flatness and clear, sharp outlines. However, the content differs; mural paintings primarily depict Buddhist stories, while the narratives in flat design are more varied and depend on their intended use.

Despite the differences between traditional mural paintings and digital flat designs, there remains a connection that can be further developed for creative works in the future. Both types of images are designed to “convey” messages through “mediums” specific to their respective eras.

Keywords: Thai Mural Painting, Early Rattanakosin Period, Flat Design

บทนำ

จิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทยที่พบหลักฐานชัดเจนเกิดขึ้นในสมัยสุโขทัยราวพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา โดยเป็นการเขียนภาพเกี่ยวกับพุทธศาสนาเพื่อตกแต่ง และเป็นพุทธบูชา (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2563: 7) รายละเอียดของภาพสะท้อนให้เห็นถึง ความคิด ความ เป็นอยู่ ประเพณี สถาปัตยกรรมและวัฒนธรรม จิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทยนับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ บ้านคู่มือมายาวนาน เห็นได้จากภาพเขียนที่ปรากฏอยู่ในสถานที่สำคัญทางศาสนา เช่น พระวิหาร พระอุโบสถ หอพระ เป็นต้น ที่ถูกรังสรรค์โดยช่างหลวง และ ช่างฝีมือในแต่ละท้องถิ่นที่เขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังขึ้นมา ไม่เพียงแต่เพื่อเป็นการตกแต่งสถานที่และบอกเล่าเรื่องราวทางพุทธศาสนาเท่านั้น หากแต่ยังใส่บริบททางสังคมในสมัยของตนสอดแทรกลงไปในงานด้วย เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของการเขียนภาพจิตรกรรมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนี้แม้มีความคล้ายกับลักษณะการออกแบบในงานแฟลตดีไซน์บางประการ แต่ยังคงมีความต่างกันอยู่ด้วยเนื่องจากวิถีชีวิต สถาปัตยกรรม วัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยี ตลอดจนแนวคิดในการสร้างสรรค์งานที่เปลี่ยนแปลงไป

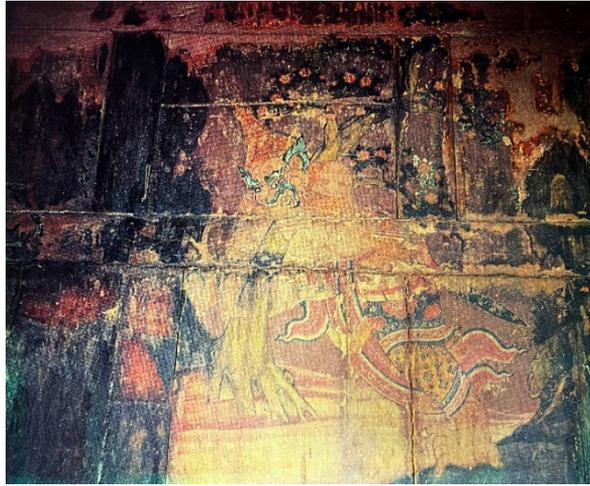
เนื้อเรื่อง

“จิตรกรรม เป็นคำภาษาไทยที่มาจากภาษาสันสกฤต มีความหมายถึง ศิลปะการวาดเขียน ศิลปะการวาดภาพ โดยเน้นถึงการวาดที่ใช้สีและเส้น จิตรกรรมซึ่งเป็นภาพเขียนสี เกิดจากการวาดปรากฏเป็นภาพโดยใช้สีเป็นส่วนสำคัญ จิตรกรหรือช่างเขียนจะกำหนดสีพื้นตามความต้องการและจินตนาการจากความคิดสร้างสรรค์” (สำนักสถาปัตยกรรมและทัศนศิลป์ กรมศิลปากร, 2547: 7)

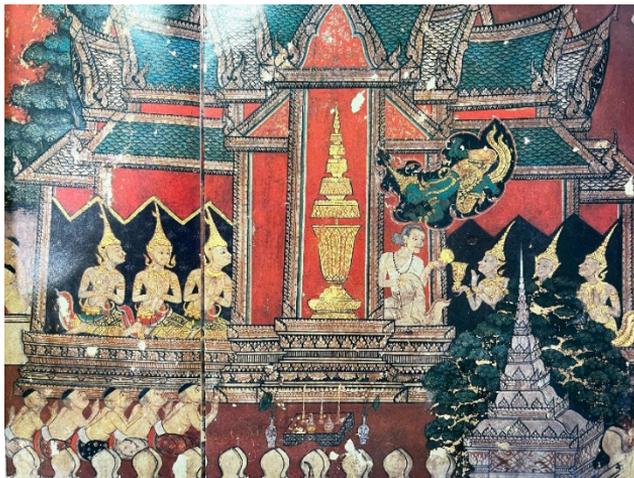
จิตรกรรมฝาผนังไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งเป็นยุคแห่งการฟื้นฟูบ้านเมือง นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3 พ.ศ. 2325-2394 รวม 69 ปี การฟื้นฟูเรื่องงานจิตรกรรมนั้นยังคงสืบต่อคติโบราณจากสมัยอยุธยาตอนปลายทั้งทางด้านแนวคิด รูปแบบ และเทคนิคการวาด (เนื้ออ่อน ขรรค์ทองเขียว, 2556: 91)

รัชกาลที่ 1 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พ.ศ. 2325-2352 หลังจากที่ประเทศไทยได้เสียกรุงให้แก่ประเทศพม่าในปี 2310 และ สมเด็จพระเจ้าตากสิน จึงสร้างกรุงธนบุรีเป็นราชธานี ในเวลาต่อมา เมื่อ พ.ศ. 2325 ได้เกิดการจลาจลขึ้นในบ้านเมือง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าทรงปราบปรามจนราบคาบ และปราบดาภิเษกเป็นกษัตริย์

(คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี, 2541: 21) และสถาปนาเมือง “กรุงเทพมหานคร” ให้เป็นเมืองหลวงใหม่ อยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา จากสภาวะที่ต้องก่อสร้างเมืองในสมัยนั้น พระมหากษัตริย์จึงมีพระราชประสงค์ให้ช่างเขียนภาพสกุลอยุธยาและธนบุรีร่วมใจกันฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของชาติ รวมถึงด้านจิตรกรรมไทยด้วย เช่น ภาพจิตรกรรมที่หอพระไตรปิฎก วัดระฆังโฆสิตาราม, จิตรกรรมในพระอุโบสถวัดดุสิตาราม, และ พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ โดยเนื้อหาที่จะเขียนนั้นเกี่ยวกับเรื่องพุทธประวัติ

ภาพที่ 1 ภาพจิตรกรรมฝาผนังหอพระไตรปิฎก วัดระฆังโฆสิตาราม เรื่องรามเกียรติ์ ตอนสุครีพถอนต้นไม้
โดยฝีมือการเขียนของพระอาจารย์นาค (ศิลป์ชัย ชื่นประเสริฐ, 2524: 103-107)

ภาพที่ 2 ภาพจิตรกรรมในพระอุโบสถวัดดุสิตาราม ภาพพุทธประวัติ ตอนแบ่งพระบรม
สารีริกธาตุ (น. ณ ปากน้ำ, 2540: 10 - 11)

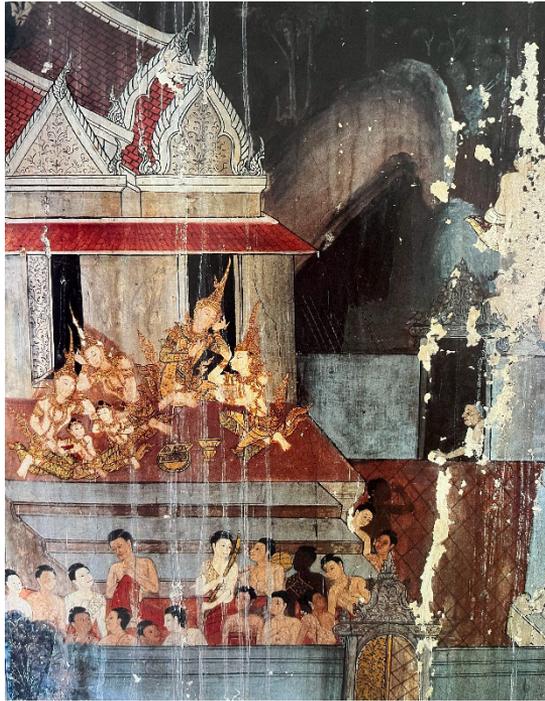
ภาพที่ 3 ภาพจิตรกรรมพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
ภาพพุทธประวัติ ส่วนหนึ่งของตอนอภิเษกสมรสระหว่างพระเจ้าสุทโธทนะและพระนางสิริมหามายา
(กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม, 2557: 36-37)

รัชกาลที่ 2 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พ.ศ. 2352-2367 ทรงพระอัจฉริยภาพในงานศิลปกรรมหลายแขนง ทรงโปรดเกล้าให้ปฏิสังขรณ์สถานที่สำคัญหลายแห่งต่อเนื่องมาจากรัชกาลที่ 1 มีผลงานจิตรกรรมที่สำคัญ เช่น ภาพจิตรกรรมที่พระวิหารพระศรีศากยมุนี วัดสุทัศน์เทพวราราม เป็นเรื่องเกี่ยวกับไตรภูมิ และเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในป่าหิมพานต์

ภาพที่ 4 ภาพจิตรกรรมพระวิหารพระศรีศากยมุนี วัดสุทัศน์เทพวราราม ภาพกนิริสองแม่ลูก
(งานอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2530: 91)

รัชกาลที่ 3 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2367-2394 ในรัชสมัยนี้บ้านเมืองปลอดภัยสงบ มีเศรษฐกิจดีเนื่องจากมีการค้ากับชาวต่างชาติ เช่น การส่งสำเภาไปทำการค้าขายกับประเทศจีน ผลงานและศิลปกรรมจึงได้รับอิทธิพลจากประเทศจีน จึงมีการพัฒนาเทคนิคและวิธีการใหม่ ๆ ขึ้น จิตรกรรมไทยประเพณีในยุคสมัยนี้มีความเจริญก้าวหน้าและถือว่าเป็นยุคทองของจิตรกรรมยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น (คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี, 2541: 25) มีช่างหลวงที่มีฝีมือดีอย่าง หลวงเสนีย์บริรักษ์ (ครูคงแป๊ะ) และหลวงวิจิตรเจษฎา (ครูทองอยู่) ดังที่จะเห็นผลงานของจิตรกรทั้งสองได้จาก จิตรกรรมฝาผนังที่วัดสุวรรณาราม อุโบสถวัดทองธรรมชาติ และ อุโบสถวัดคงคาราม จังหวัดราชบุรี เป็นต้น เป็นที่สังเกตว่าจิตรกรรมในสมัยรัชกาลที่ 3 นิยมวาดภาพเล่าเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เช่น ประวัตินิพพานของพระอรหันต์องค์สำคัญ ไม่ได้ยึดอยู่แค่ทศชาติชาดกหรือพุทธประวัติ

ภาพที่ 5 ภาพจิตรกรรมวัดสุวรรณาราม ภาพทศชาติชาดก ตอนพระเวสสันดรชาดก
(น. ณ ปากน้ำ, 2540: 81)

ภาพที่ 6 ภาพจิตรกรรมอุโบสถวัดทองธรรมชาติ ภาพพุทธประวัติ ตอนออกมหาภิเนษกรรม
(วรรณภา ฦ สงขลา, 2533: 48)

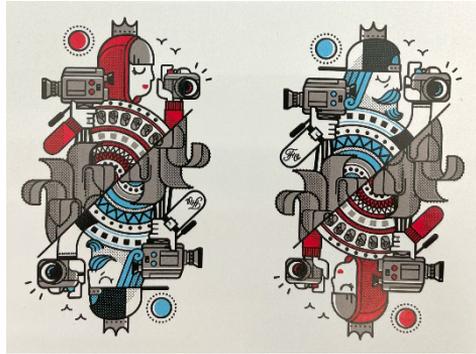

ภาพที่ 7 ภาพจิตรกรรมอุโบสถวัดคังคาราม จังหวัดราชบุรี ภาพพุทธประวัติ ตอนผจญมาร
(น. ฦ ปากน้ำ, 2537: 94-95)

จะเห็นได้ว่าภาพจิตรกรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นตั้งแต่รัชกาลที่ 1-3 นั้นได้รับการคลี่คลายมาจากจิตรกรรมสมัยอยุธยาโดยใช้โทนสีพหุรงค์ ปรับเขียนสีพื้นด้วยสีเข้มหรือสีสดใส ลงสีภาพบุคคลด้วยสีอ่อนเพื่อให้เด่นชัดขึ้น ภาพคนจัดทำทางแบบนาฏลักษณะอ่อนหวานแต่สง่างาม มีการใช้สีทองเพื่อเพิ่มความวิจิตร นิยมแบ่งภาพด้วย “เส้นสีเทา” โชดหิน ต้นไม้ และอาคารบ้านเรือน เรื่องราวที่พบในจิตรกรรมฝาผนังส่วนมากเป็นเรื่องพุทธประวัติ หรือ ทศชาติ นอกจากนี้อาจมีเรื่องอื่น ๆ เช่น ปรีชาธรรม, วรรณคดี, ชาดก, ประวัติศาสตร์ และประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนจิตรกรรมส่วนที่อยู่เหนือขอบประตูหน้าต่างทั้งสองฝั่งของพระประธาน นิยมเขียนเรื่องเทพชุมนุมเรียงกัน 2-4 ชั้น มีสีพื้นเป็นแดงสลับสีน้ำตาลแก่เกือบดำ โดยด้านบนสุดเป็นรูปนักสิทธิ์ วิทยากร หรือคนธรรพ์ ที่กันภาพด้วยเส้นสีเทา ในขณะที่ผนังหุ้มกลองด้านหน้าพระประธานนิยมเขียนภาพมารผจญ ส่วนผนังหุ้มกลองด้านหลังพระประธานนิยมเขียนไตรภูมิ

แพลตตีไซน์ (Flat Design) หรือการออกแบบสไตล์แบน มีลักษณะตามชื่อ คือเป็นการออกแบบสองมิติ และมีความแบนเพื่อแสดงผลที่มุ่งเน้นความเรียบง่าย เป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบ Interface Design และ การใช้งานที่แสดงผลบนเครื่องมือสื่อสารเป็นหลัก ถูกสร้างผสมผสานขึ้นจากการออกแบบที่มีอยู่แล้ว 3 รูปแบบ คือ สวิสส์สไตล์ (Swiss Style), เบาเฮาส์ (Bauhaus) และ ในยุคสมัยใหม่ (Modernism) และ เริ่มเป็นที่นิยมในปี ค.ศ. 1950 - 1960 และมีการนำไปใช้อย่างกว้างขวางในการออกแบบ UI (user interface) บนเว็บไซต์ หรือ แอปพลิเคชัน ด้วยอุปกรณ์ดิจิทัลหลากหลาย เช่น คอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ คอมพิวเตอร์พกพา โทรศัพท์มือถือ จอแสดงผลตามสถานที่ต่าง ๆ ส่วนมาเน้นกับการใช้งานบนจอแสดงผลขนาดเล็ก โดยมีหลักการออกแบบดังนี้ 1) สะอาด เรียบง่าย (clean) 2) ขอบคมชัด (crisp edges) 3) สีสดใส (bright colours) 4) มีลักษณะเป็นภาพแบนแบบสองมิติ (two-dimensional flat illustration) (Carolina Amell, 2015: 7) ในขณะที่ Carrie cousins ระบุในบทความของเธว่า หลักการออกแบบแพลตตีไซน์ประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญห้าประการคือ 1) ไม่ใส่เอฟเฟ็กต์ (No added effect) ไม่ใส่เงาพื้นหลัง ไม่ใส่ขอบ ไม่ทำปับนูน ไม่มีการไล่สี หรือ ไม่ใช่เครื่องมือต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความลึก 2) ทศณาตุพื้นฐาน (Simple elements) ใช้รูปทรงพื้นฐานในการออกแบบ icon, ปุ่มที่ใช้ในการตอบโต้ลักษณะต่าง ๆ ที่โดยมากใช้รูปทรงพื้นฐาน เช่น สี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม วงกลม 3) เน้นการจัดวางตัวอักษร (Focus on Typography) เนื่องจากตัวหนังสือเป็นสิ่งจำเป็นมากที่ใช้ในการสื่อสารโดยส่วนมากนิยมใช้ฟอนท์ที่มีเป็นแบบไม่มีหัว (San-serif/loop less) เพื่อเน้นประโยชน์ทางการใช้งานมากกว่าด้านการตกแต่ง 4) เน้นเรื่องการใช้สี (Focus on colour) ที่เป็นอีกส่วนที่สำคัญมากเช่นกัน ส่วนมากนิยมใช้สีสว่าง และสีที่เป็นสีแท้ (hue) และจะจำกัดให้มี 2-3 สี และช่องสีไม่เกิน 6-8 สี สีแท้ที่ใช้มักใช้เป็นแม่สีขั้นที่หนึ่ง เช่น แดง เหลือง น้ำเงิน และแม่สีขั้นที่

สองเพราะมีความสดใสค่อนข้างมาก 5) เกือบจะเป็นแฟลตดีไซน์ (Almost Flat Design) ในที่นี้หมายถึงการอนุญาตให้มีการยืดหยุ่นบ้างเล็กน้อยในกรณีที่ต้องการใช้รูปภาพมีลักษณะที่มีมิติขึ้นมาเล็กน้อย เช่นการใส่เงาในภาพปุ่ม เป็นต้น

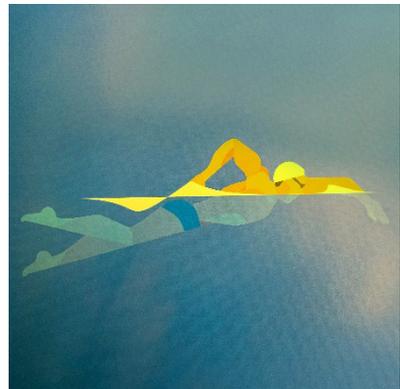
ภาพที่ 8 ลักษณะของแฟลตดีไซน์ แบบที่ไม่มีเอ็ฟเพ็ก
ออกแบบโดย Dario Genuardi (Carolina Amell, 2015: 140)

ภาพที่ 9 ลักษณะของแฟลตดีไซน์ แบบที่ใช้รูปทรงพื้นฐาน (Carolina Amell, 2015: 94)

ภาพที่ 10-11 ลักษณะของแฟลตดีไซน์ แบบที่เน้นการจัดวางตัวอักษร
ออกแบบโดย Dock 57 Carolina Amell, 2015: 34-35)

ภาพที่ 12-13 ลักษณะของแฟลตดีไซน์ แบบที่เน้นเรื่องการใช้สี
ออกแบบโดย Radio (Carolina Amell, 2015: 60-61)

ภาพที่ 14 ลักษณะของแพลตฟอร์ม แบบที่มีการยืดหยุ่นด้านมิติเล็กน้อย
ออกแบบโดย LouLou & Tummie (Carolina Amell, 2015: 20)

การวิเคราะห์

จากการศึกษาลักษณะภาพจิตรกรรมฝาผนังไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และแพลตฟอร์ม เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบโดยใช้หลักองค์ประกอบของศิลปะของอาจารย์ชูลูด นิยมเสมอ (2541) ที่มีองค์ประกอบสองประการ คือ องค์ประกอบส่วนรูปธรรม และ องค์ประกอบส่วนนามธรรม หรือเรียกว่า รูปทรง และ เนื้อหา ตามลำดับ ดังนี้

1. **ด้านรูปทรง** คือส่วนที่มองเห็นได้ มีส่วนประกอบแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ 1) โครงสร้างทางรูปทรง ที่ประกอบขึ้นมาจากทัศนธาตุ (Visual Elements) ได้แก่ เส้น น้ำหนัก ที่ว่าง สี พื้นผิว และ รูปทรง เมื่อนำทัศนธาตุเหล่านี้มาประกอบกันให้เกิดเอกภาพแล้ว รูปทรงยังก่อให้เกิดไม่เพียงแต่เนื้อหา แต่ยังบ่งบอกถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจได้อีกด้วย ส่วนที่ 2) โครงสร้างทางวัตถุ ที่รวบรวมทัศนธาตุมาแสดงออกรวมกันอย่างมีเอกภาพ คือ วัสดุที่ใช้ในการสร้างรูป เช่น การใช้ดินสอวาดบนกระดาษ การระบายสีบนกระดาษ การใช้เครื่องมือแกะสลักบนไม้ การใช้หมึกพิมพ์ภาพพิมพ์ การใช้ดินน้ำมัน และ การตัดปะกระดาษด้วยกาว เป็นต้น

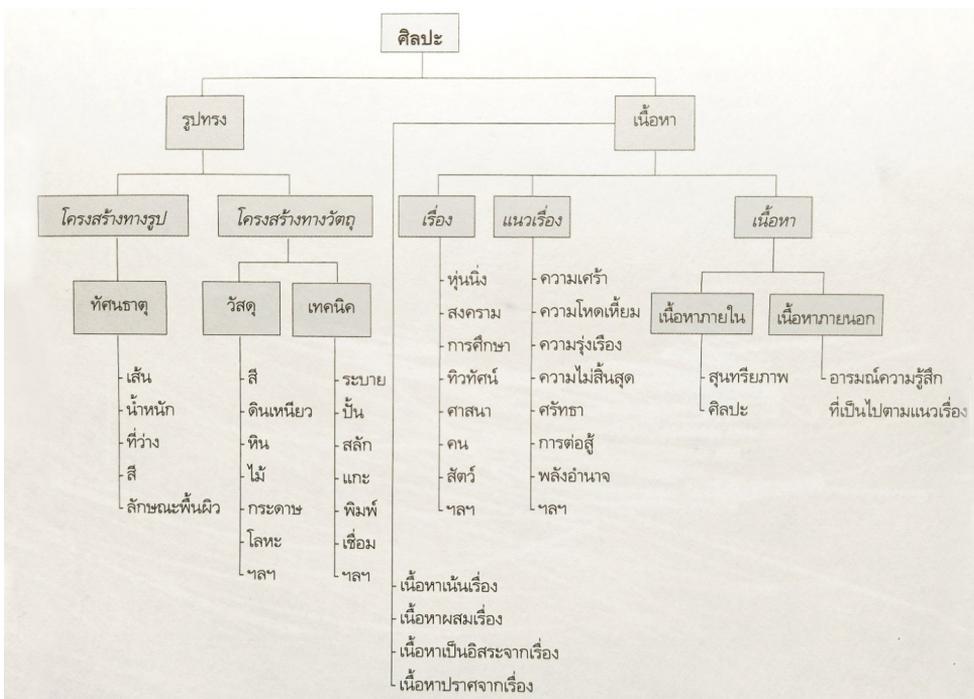
2. **ด้านเนื้อหา** คือส่วนที่มองเห็นไม่ได้ด้วยตา แต่เป็นองค์ประกอบที่เป็นนามธรรม เป็นผลที่ได้จากงานศิลปะประกอบด้วย 3 ส่วน คือ เรื่อง แนวเรื่อง และเนื้อหา ดังนี้

1) เรื่อง (Subject) หมายถึงภาพที่เป็นจุดเริ่มของงานศิลปะ แบ่งเป็นสองลักษณะ ได้แก่ รูปทรงที่มีเรื่อง เรียกว่าศิลปะแบบรูปธรรม เช่น รูปทรงของคน สัตว์ สิ่งของ เป็นต้น ผู้ดูทราบ

ได้ว่าภาพนี้เกี่ยวกับอะไร ทั้งนี้อาจเป็นรูปทรงที่ไม่มีเรื่องหรือศิลปะแบบนามธรรม เรียกว่าศิลปะแบบนอนออบเจกทีฟ (Non-Objective)

2) แนวเรื่อง (Theme) เป็นส่วนที่เน้นแนวคิด (Concept) ของศิลปิน เช่น ความสยดสยอง มนุษยธรรม ความงาม ความเศร้า แบ่งได้เป็นสองส่วน คือ แนวคิดของงานที่เป็นรูปธรรมที่มักจะเกี่ยวกับความคิด ความรู้สึก หรือความหมายที่ศิลปินพยายามที่จะสื่อออกมาผ่านรูปที่วาด ส่วนที่สอง แนวคิดของงานที่เป็นนามธรรมหรือนอนออบเจกทีฟ อาจมีที่มาจากรูปทรงในธรรมชาติ วัสดุ สิ่งของ หรืออาจมีการเติมแต่งทางเทคนิคเพื่อสร้างสรรค์แนวเรื่องที่ทำให้แรงบันดาลใจกับศิลปินต่อไป (ชูลูด นิมเสมอ, 2541: 41)

3) เนื้อหา (Content) คือความหมายของงานศิลปะ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ เนื้อหาภายใน ที่เกิดจากการประสานกันอย่างลงตัวของทัศนธาตุ ที่ให้อารมณ์สุนทรียภาพผ่านทางรูปทรงนามธรรม ดังนั้นงานศิลปะที่เป็นนามธรรมจึงแสดงออกได้แค่เนื้อหาภายในเท่านั้น เนื่องจากไม่มีรูป ประเภทที่สอง คือ เนื้อหาภายนอก มีเฉพาะภาพในที่เป็นรูปธรรม คือ ภาพที่มีแนวเรื่อง คุ้รู้ว่า เป็นภาพอะไร เช่น คน สัตว์ สิ่งของ หรือเหตุการณ์ ดังนั้นงานศิลปะที่เป็นรูปธรรมแสดงออกได้ทั้งเนื้อหาภายนอก และ เนื้อหาภายใน

ภาพที่ 13 แผนผังแสดงองค์ประกอบของศิลปะ (ชูลูด นิมเสมอ, 2541: 41)

เมื่อนำข้อมูลที่ได้ศึกษาไว้ข้างต้น จึงสามารถเปรียบเทียบลักษณะความเหมือนและต่างของจิตรกรรมฝาผนังสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และแพลตฟอร์มได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงการเปรียบเทียบลักษณะความเหมือนและต่างระหว่างจิตรกรรมฝาผนังสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นและแพลตฟอร์ม โดยจำแนกตามหลักประกอบของศิลปะของอาจารย์ชูลู นิยมเสมอ

องค์ประกอบของศิลปะ			ภาพจิตรกรรมฝาผนังสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	ภาพแพลตฟอร์ม
ด้านรูปทรง (โครงสร้างทางรูปธรรม)	โครงสร้างทางรูป	เส้น	มีการตัดเส้นที่คมชัด	เส้นคมชัด
		น้ำหนัก	มีความหลากหลาย ภาพรวมลงสีพื้นด้วยสีเข้ม และให้จุดสนใจเป็นสีอ่อน	อาจเป็นอ่อนบนเข้ม หรือเข้มบนอ่อนก็ได้ แต่ต้องชัดเจน ไม่สับสน
		ที่ว่าง	ที่ว่างน้อย รายละเอียดมาก	ที่ว่างมาก รายละเอียดน้อย
		สี	ใช้โทนสีเข้ม สดใส โทนพวงรุ้ง	ใช้สีสดใส แบบจำกัดจำนวนสี
		พื้นผิว	แบน หรือ เรียบ	แบน หรือ เรียบ
	โครงสร้างทางวัตถุ	วัสดุ	สีฝุ่นและกาวจากพืชหรือสัตว์	อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์
		เทคนิค	ระบายบนผนัง	ภาพวาดดิจิทัล แสดงผลบน websites, Mobile Apps, Software interfaces.
ด้านเนื้อหา (โครงสร้างทางนามธรรม)	เรื่อง		เรื่องพุทธศาสนา เช่น พุทธประวัติ, ทศชาติชาดก, ไตรภูมิ เรื่องเกี่ยวกับสภาพสังคมในยุคนั้น เรื่องราวตามคติความเชื่อ	มีความหลากหลาย
	แนวเรื่อง		ความศรัทธาต่อพุทธศาสนา, การฟื้นฟูบ้านเมือง	มีความหลากหลาย
	เนื้อหา	ภายใน	ได้รับสุนทรียภาพความงามทางศิลปะจากความรู้สึก	-
		ภายนอก	ได้รับความรู้สึกที่เป็นไปตามตามแนวเรื่อง	ได้รับความรู้สึกที่เป็นไปตามตามแนวเรื่อง

องค์ความรู้จากการศึกษา

เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะของภาพจิตรกรรมฝาผนังสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และ แพลตตีไซน์ตามหลักการองค์ประกอบของศิลปะแล้ว พบว่าแม้การออกแบบทั้งสองลักษณะจะมีความต่างกันอยู่บ้าง แต่มีส่วนสำคัญที่คล้ายกันอย่างเด่นชัดคือ เป็นภาพแบบแบนสองมิติ เน้นการตัดเส้น และถูกออกแบบเพื่อการใช้งานในลักษณะที่ใช้ในการสื่อสารเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นการเล่าเรื่องราว, การตกแต่งเพื่อการใช้งานบางประเภท นอกจากนี้ยังพบว่ายังมีแนวคิดสภาพแวดล้อม และบริบททางสังคมของแต่ละยุคสมัยสอดแทรกอยู่เสมอ ผ่านการแสดงออกและออกแบบของจิตรกร หรือ ศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานแต่ละชิ้น

สรุป

จิตรกรรมไทยเป็นงานวิจิตรศิลป์ มีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่สอดแทรกประเพณี แนวคิด วิถีชีวิตและ สภาพสังคมไว้ มีลักษณะเป็นศิลปะแบบอุดมคติ (Idealistic) ผนวกกับเรื่องราวลึกลับ (Mythology) ขนาดของภาพบุคคลไม่สัมพันธ์กับอาคาร แต่เน้นความงาม ความปราณีต การตัดเส้นที่ละเอียดเป็นสิ่งสำคัญ ภาพบุคคลแสดงอารมณ์ด้วยเส้นและท่าทาง ไม่แสดงอารมณ์ด้วยสีหน้าและแววตา เรื่องราวที่เกิดใหม่ในภาพ ประสานกันโดยใช้องค์ประกอบที่มีแบบแผน ประสานกันเป็นเอกภาพ เล่าเรื่องคล้ายลักษณะที่มองจากที่สูง (Bird eyes view) จิตรกรผู้เขียนภาพมีการสอดแทรกลักษณะ และแนวคิดเฉพาะตัวลงไปด้วย ลักษณะการเขียนภาพแบบสองมิติ มีแต่กว้าง กับ ยาว ไม่มีหนา รูปทรงตั้งซ้อนกันเป็นทัศนียภาพแบบเส้นขนาน (Paralleled Perspective) (สำนักสถาปัตยกรรมและทัศนศิลป์ กรมศิลปากร, 2547: 11) เนื่องจากจิตรกรรมฝาผนังไทยมีการจัดวางองค์ประกอบ 2 มิติ ทำให้มีลักษณะเด่นสามประการ ดังนี้ 1) แสดงภาพได้หลายตอนในผนังเดียว มีการเน้นจุดสนใจได้หลายจุด 2) สามารถแสดงภาพตามจินตนาการได้กว้างกว่าที่ตาเห็นบนผนังที่มีขนาดจำกัด เช่น สามารถแสดงภาพเมือง ป่า จักรวาลวิทยา เป็นต้น ไว้ในภาพได้อย่างสมบูรณ์ 3) ภาพจิตรกรรมสามารถสร้างความกลมกลืนระหว่างคุณค่าทางเรื่องราว (Subject value) และคุณค่าทางรูปทรง (Form value) ทำให้คุณค่าของรูปทรงไม่ติดอยู่กับรูปแบบที่เป็นจริง (สำนักสถาปัตยกรรมและทัศนศิลป์ กรมศิลปากร, 2547: 12)

ในขณะที่การออกแบบแบบแพลตตีไซน์ (Flat Design) จะมีลักษณะมุ่งเน้นความเรียบง่าย แบบจุลนิยม (Minimalist) ตัดทอนรายละเอียดให้ลดน้อยลง ใช้ทั่วไปในการออกแบบกราฟิกเพื่อผู้ใช้ (Graphic User Interface) ใช้ภาพแบบแบนสองมิติ เน้นการตัดเส้นคมชัดโดยไม่ใส่เอฟเฟกต์ ใช้สีสดใส เน้นการใช้งานคู่กับตัวอักษรให้เด่นชัด เพื่อให้ง่ายและรวดเร็วในการทำ ความเข้าใจในพื้นที่เล็ก เช่น Website, หรือ Mobile Applications ที่มีความยืดหยุ่นในการใช้ (Responsive)

ข้อเสนอแนะ

1. **เชิงวิชาการ** ประเด็นในการทำวิจัยในครั้งต่อไปอาจเป็นการขยายการวิเคราะห์เปรียบเทียบด้วยหลักการอื่น ๆ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และเพื่อศึกษารายละเอียดในมุมมองด้านอื่นเพิ่มเติม

2. **เชิงปฏิบัติ** การนำบทความทางวิชาการไปใช้ประโยชน์ สามารถนำไปปรับใช้เพื่อเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์งานออกแบบเพื่อการสื่อสารลักษณะอื่น ๆ โดยใช้หลักการเดียวกันได้

3. **การทำวิจัยในอนาคต** การเขียนบทความหรือการทำวิจัยครั้งต่อไป อาจนำภาพเขียนลักษณะอื่น ๆ มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน เช่น ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างจิตรกรรมติดที่ (จิตรกรรมฝาผนัง) และ จิตรกรรมที่เคลื่อนย้ายได้ เช่น สมุดข่อย สมุดภาพไตรภูมิ ตู้อพระธรรม ที่มีความแตกต่างกันเรื่องขนาด หรือ ศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง จิตรกรรมสมัยอยุธยา และ ภาพจิตรกรรมแบบปูนเปียก

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2563). **มรดกภูมิปัญญา จิตรกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ วัดราชสอทธาราม วัดสุวรรณาราม และวัดทองธรรมชาติ**. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. (2557). **จิตรกรรมฝาผนังพระที่นั่งพุทไธสวรรย์**. กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์ การพิมพ์ (1977) จำกัด.

คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี. (2541). **ศิลปะรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-8**. กรุงเทพมหานคร: บริษัททอมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

งานอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง กองโบราณคดี กรมศิลปากร. (2530). **ภาพไตรภูมิและชาดกที่เสาภายในวิหาร หลวงวัดสุทัศน์เทพวรารามวรวิหาร**. **วารสารเมืองโบราณ**. 13(1), 91.

ชลูด นิยมเสมอ. (2541). **องค์ประกอบของศิลปะ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
เนื้ออ่อน ชรวทองเขียว. (2556). **ความเข้าใจในจิตรกรรมไทยประเพณี**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

น. ณ ปากน้ำ. (2540). **ชุดจิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย วัดดุสิตาราม**. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ: โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์.

น. ณ ปากน้ำ. (2537). **ชุดจิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย วัดคงคาราม**. กรุงเทพมหานคร:

เมืองโบราณ: ด้านสถาการพิมพ์.

น. ณ ปากน้ำ. (2540). **ชุดจิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย วัดสุวรรณาราม**. พิมพ์ครั้งที่สอง.
กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ: ด้านสถาการพิมพ์.

วรรณิกา ณ สงขลา. (2533). **การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง วัดทองธรรมชาติราชปฏิสังขรณ์
วรวิหาร**. พิมพ์เนื่องในโอกาสครบรอบ 59 ปี ธนาคารนครธน: ศิริวัฒนาการพิมพ์.
ศิลป์ชัย ขึ้นประเสริฐ. (2524). **วิเคราะห์ภาพจิตรกรรมฝาผนังในหอไตรวัดระฆังโฆสิตาราม**.
วารสารเมืองโบราณ. 8(1), 103-107.

สำนักสถาปัตยกรรมและทัศนศิลป์ กรมศิลปากร. (2547). **คุณลักษณะในจิตรกรรมไทย**.
นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏราชวิทยาลัย.

Carolina Amell. (2015). **Flat Illustration**. Instituto Monsa de Ediciones: Spain:
Printed by Indice

Carrie Cousins. (2013). **Principles of flat designs**. เข้าถึงเมื่อ 25 July 2024. เข้าถึงจาก
<https://designmodo.com/flat-design-principles/>